

Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції

МОЛОДІЖНА НАУКА ЗАРАДИ МИРУ ТА РОЗВИТКУ

12-14 грудня 2024 року

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції

«МОЛОДІЖНА НАУКА ЗАРАДИ МИРУ ТА РОЗВИТКУ»

*присвяченої Всесвітньому дню науки
(12-14 грудня 2024 року)*

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2025

УДК 0/9(082)
М 754

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 2 від 24 лютого 2025 року)*

М 754 Молодіжна наука заради миру та розвитку : зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (12-14 грудня 2024 року, м. Чернівці). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 346 с.

ISBN 978-966-423-938-4

У Збірнику представлені результати теоретичних і практичних досліджень із широкого спектру напрямів: суспільні науки, гуманітарні науки, технічні науки, природничі та математичні науки, економічні науки.

Збірник містить матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Молодіжна наука заради миру та розвитку»* (12-14 грудня 2024 року). Конференція була організована та проведена Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича, Радою молодих вчених Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Радою молодих учених при Міністерстві освіти і науки України.

ISBN 978-966-423-938-4

УДК 796.54:378.147.091.33-027.22](075.8)

**За достовірність результатів дослідження відповідальність несуть автори*

© Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича, 2025

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ

Білокурський Руслан Романович – доктор економічних наук, професор, ректор, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна – голова наукового комітету.

Вовчук Дмитро – кандидат технічних наук, науковий співробітник, Тель-Авівський університет, м. Тель-Авів, Ізраїль.

Пархоменко Григорій – кандидат технічних наук, університет Назарбаєва, м. Нур-Султан, Казахстан.

Герман Овідій – доктор філософії, університет імені Штефана чел Маре, м. Сучава, Румунія.

Луцик Ярослав – доктор філософії, Лодзький Університет, м. Лодзь, Польща.

Доскалюк Наталія – кандидатка хімічних наук, постдок, Інститут колоїдів та інтерфейсів Макса Планка, м. Берлін, Німеччина.

Серденчук Надія Лаура – докторка філософії, професор університет Штефана чел Маре, м. Сучава, Румунія.

Амбрози Маріан Маріанович – кандидат наук, доцент, Університет міжнародного бізнесу ISM, м. Прешов, Словачія.

Зеба-Колодзей Беата – габілітований доктор, професор Вищої школи імені проф. Станіслава Тарновського в Тарнобжегу, Польща.

Мордовін Максим – асистент професора, Університет імені Етвеша Лоранда, м. Будапешт, Угорщина.

Бродецький Олександр Євгенович – доктор філософських наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Федірчик Тетяна Дмитрівна – докторка педагогічних наук, професорка, проректорка з науково-педагогічної роботи та освітньої діяльності, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Романюк Світлана Захарівна – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки та методики початкової освіти, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Фочук Петро Михайлович – доктор хімічних наук, професор, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Федоряк Марія Михайлівна – докторка біологічних наук, професорка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Костащук Іван Іванович – доктор географічних наук, професор, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Мельник Галина Василівна – кандидатка економічних наук, доцентка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Дзик Роман Анатолійович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Осадчук Ярослав Олександрович – кандидат технічних наук, доцент, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна.

Змисний Михайло Михайлович – кандидат технічних наук, старший викладач, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна.

Еліяшів Олег Миронович – кандидат технічних наук, доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна.

Маслюченко Олександр Володимирович – доктор фізико-математичних наук, професор, Сілезький університет, м. Катовіце, Польща.

Марченко Михайло Маркович – доктор біологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, директор навчально-наукового інституту біології, хімії та біоресурсів, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Копильчук Галина Петрівна – докторка біологічних наук, професорка, завідувачка кафедри біохімії та біотехнології, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Волков Роман Анатолійович – доктор біологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри молекулярної генетики та біотехнології, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Чорней Ілля Ілліч – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри ботаніки, лісового та садово-паркового господарства, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Григорків Василь Степанович – доктор фізико-математичних наук, професор, завідувач кафедри економіко-математичного моделювання, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Галушка Зоя Іванівна – докторка економічних наук, професорка, завідувачка кафедри економічної теорії, менеджменту і адміністрування, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Халавка Юрій Богданович – доктор хімічних наук, професор, проректор з наукової роботи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна – голова організаційного комітету.

Бешлей Ольга Василівна – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри англійської мови, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Гакман Анна Вікторівна – докторка наук з фізичного виховання і спорту, професорка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Горохолінська Ірина Володимирівна – докторка філософських наук, доцентка, заступниця голови Ради молодих вчених Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Григорків Марія Василівна – докторка економічних наук, професорка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Дідух Віталія Віталіївна – докторка філософії (PhD), асистентка кафедри практичної психології, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Жаворонок Артур Віталійович – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Калініченко Віталій Андрійович – кандидат історичних наук, асистент кафедри всесвітньої історії, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Костюк Уляна Іванівна – аспірантка кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Крайній Павло Іванович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного права, Голова Ради молодих вчених Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Мікірін Іван Сергійович – аспірант кафедри оптики та видавничо-поліграфічної справи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Николайчук Іванна Михайлівна – кандидатка біологічних наук, асистентка кафедри біохімії та біотехнології, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Онипа Денис Павлович – кандидат фізико-математичних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Рошка Надія Михайлівна – докторка філософії (PhD) в галузі біології, завідувача лабораторії кафедри молекулярної генетики та біотехнології, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Сімахова Анастасія – докторка економічних наук, професорка кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки Національного авіаційного університету, перша заступниця Голови Ради молодих учених при Міністерстві освіти і науки України

Тичініна Альона Романівна – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Толок Віктор Сергійович – асистент кафедри фізичної реабілітації, ерготерапії та домедичної допомоги, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Хобзей Микола Михайлович – аспірант кафедри радіотехніки та інформаційної безпеки, заступник голови Ради молодих вчених Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Христан Назарій Михайлович – кандидат історичних наук, асистент кафедри історії України, Голова ради молодих вчених при Чернівецькій ОВА, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Юрійчук Анастасія Олександрівна – асистентка кафедри прикладної математики та інформаційних технологій, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Янчук Іванна Володимирівна – кандидатка фізико-математичних наук, асистентка кафедри будівництва, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Мудраков Віталій Вікторович – кандидат філософських наук, доцент, дослідник кластеру «Релігія і політика» Вестфальського університету Вільгельма в Мюнстері, м. Мюнстер, Німеччина.

Крайній Павло Іванович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного права, Голова Ради молодих вчених Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Віщак Юліанна Сергіївна – аспірантка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури, фахівчиня комп'ютерно-видавничого відділу видавництва «Рута», Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Ковальчук Наталя Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, асистент кафедри фінансів і кредиту, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Нікоряк Наталія Валеріанівна – кандидатка філологічних наук, доцентка, докторантка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Сажина Алла Володимирівна – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Струк Іванна Михайлівна – кандидатка філологічних наук, асистентка кафедри сучасної української мови, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Салега Олександр Вікторович – аспірант кафедри оптики та видавничо-поліграфічної справи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Паранюк Дан Вікторович – кандидат філологічних наук, асистент кафедри англійської мови для гуманітарних факультетів, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

ЗМІСТ

Напрямок: Природничі та математичні науки

Костянтин Кузь

Математичне моделювання взаємодії забруднення і природи14

Володимир Нестеренко, Ігор Малик

Дослідження впливу методу оптимізації виключенням слів на моделі трансформерів класифікації текстів в ONNX форматі19

Денис Онина, Олександр Маслюченко

Про ω -нормальність метризованих просторів.....23

Іван Порохнавець, Ігор Шапочка

Описання неізоморфних груп деякого класу черніковських 3-груп26

Уляна Костюк, Яна Поп'юк

Пошкодження об'єктів нафтопереробної промисловості України внаслідок бойових дій29

Ангеліна Коцюбан, Сергій Кирилюк

Щільність забудови м. Хотин та її вплив на стан природного середовища міста32

Яна Поп'юк, Уляна Костюк, Ірина Мельничук, Анатолій Кушнір, Тарас Гуцул, Микола Хобзей

Моніторинг наслідків російсько-української війни за даними ДЗЗ.....36

Тетяна Чорней, Галина Ковбінська

Нестандартні уроки географії41

Шавранський Василь, Пастушенко Роксолана

Палеорельєф ложа долини річки Прут у районі «Чернівецьких воріт»44

Федір Гладких

Характеристика синтезу білка при експериментальному аутоімунному гепатиті на тлі введення кондіціонованого середовища мезехімальних стовбурових клітин.....47

Тетяна Грек, Юрій Тинкевич

Генетичний поліморфізм українських популяцій інвазійної рослини *Impatiens parviflora* DC.51

Федір Гладких

Аутозапальний синдром, індукований ад'ювантами: імунопатогенез та новітні терапевтичні стратегії.....53

Євген Шевченко, Микола Чиж, Тетяна Лядова, Федір Гладких

Децелюляризація скафолдів для судинної трансплантації: кріомедичні підходи та проблема імуногенності57

Олександр Цигикало, Костянтин Владиченко

Інтеграція досліджень з порівняльної морфології людини та ссавців у ксенотрансплантологію61

Ruslan Aminov

Wound healing effect of medicinal leech *Hirudo Verbana*.....63

Град Мар'яна, Роман Іван, Федоренко Віктор

Вплив симбіотичних актиноміцетів у формуванні стійкості рослин до біотичних та абіотичних стресорів.....65

Людмила Козуб

Ідентифікація та біоінформатичний аналіз генів малих білків теплового стресу (sHSP) в *Oryza sativa*.....67

Михайло Войтович, Єлізавета Стаднік, Богдан Гонжак, Олексій Шупік, Євгеній Рибальченко, Владислав Чемерис, Юлія Мархоцька, Галина Мороховець

Цифрова грамотність освітян: результати опитування та перспективи70

Юліана Йосипенко, Юрій Халавка

Температурна чутливість та оптичні властивості композитів на основі AgInS_2 76

Анна Сажина, Тетяна Амеліна Фізична терапія при ураженні м'язів плечового поясу	79
Олександр Карпенко Перспективи використання ціанофогів для боротьби з наслідками евтрофікації водойм.....	82
Андрій Семенюк Використання моделі Такаґи-Сугено в медичній статистиці	85
Анна Поправко Особливості використання ІКТ технології на уроках біології	88
Аліна Фрунза, Анастасія Бабінцева, Юлія Годованець, Христина Сташко Моніторинг мозкової діяльності у передчасно народжених дітей: виклики та досягнення в умовах війни	91
Райса Опалько, Юлія Федорович, Дар'я Мартинюк Еволюція хірургічного менеджменту рідинних скупчень при гострому панкреатиті	94
Діана Юзик До фауни Papilionoidea (Lepidoptera, Insecta) національного природного парку «Черемоський»	96

Напрямок: Економічні науки

Kateryna Khmelenko, Mihaela-Jasmine Cotiga, Georgiana Maria Vrinceanu Evolution of the Euro to Ukrainian Hryvnia exchange rate in the period from 2013 to 2023.....	102
Богдан Маханець Електронна комерція як інструмент сталого розвитку економіки: український контекст	108
Богдан Семенович Ключові показники оцінювання ефективності фінансової стабільності підприємства у контексті економіки добробуту	111
Марія Григорків Деякі особливості моделювання траєкторій динаміки соціо-еколого-економічних систем у контексті сталого розвитку	115
Мирослава Ілюк, Олена Вінничук Моделювання впливу економічних факторів на частку тіньової економіки	118
Назар Жук Проблема доступності житла для молоді в контексті сучасної соціоекономічної думки	122

Напрямок: Суспільні науки

Євгеній Баранюк Право на свободу віросповідання: міжнародний та національний стандарти	126
Ірина Галіяш Вплив міжнародних стандартів захисту персональних даних на адміністративно-правове регулювання в Україні: порівняльний аналіз із положеннями GDPR	129
Богдан Зетко, Владислав Бугай Впровадження цифрових трансформацій в адмініструванні: перспективи розвитку в Україні	134
Юрій Коваль Тлумачення принципу законності доктрини верховенства права Європейським судом з прав людини	137
Павло Крайній Публічні консультації в Україні: новели правового регулювання.....	141

Анастасія Лабик	
Поняття та зміст «Мови ненависті» в інтернеті у діяльності Ради Європи та Європейського суду з прав людини	145
Ніна Сметанюк	
Міжнародно-правове регулювання кіберпростору: сучасні виклики та перспективи розвитку.....	150
Олег Проскурняк	
Новели використання електронного суду в адміністративному судочинстві України.....	154
Alina Fesenko	
Peculiarities of the return of abducted children in the Russian-Ukrainian war: International legal aspect	158
Олександр Шарафін	
Шлях до примирення: історія становлення медіації.....	160
Анастасія Юрійчук	
Правові аспекти забезпечення вебдоступності: міжнародний досвід та українські реалії.....	164
Олександр Штефюк	
Особливості публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування Румунії.....	167
Костянтин Бондарєв	
Мотиваційні засади занять фізичною культурою і спортом населення України	171
Сергій Волос	
Впровадження громадянської компетентності у навчання фахівців соціономічної сфери у країнах ЄС.....	175
Анна Гакман	
Аналіз фізичного стану дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій.....	177
Петро Горюк	
Теоретичні засади фітнес технологій у тренувальному процесі юних панкратіоністів	181
Дмитро Гарбар	
Передумови розробки моделі формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі фахової підготовки	185
Анна Іванів	
Роль соціальної роботи в адаптації внутрішньо переміщених осіб	189
Анастасія Ковальова	
Особливості формування основ стресостійкості у дітей дошкільного віку в умовах війни	192
Святослав Ткачик	
Спортивні ігри в оздоровчо-рекреаційних програмах для дітей 8-10 років, постраждалих внаслідок воєнних дій.....	197
Yana Prystupa, Iryna Petrenchuk	
Development of natural competence with the help of artificial intelligence through the prism of modern reforms	202
Віталія Дідух	
Розвиток лідерського потенціалу в здобувачів освіти крізь призму педагогіки партнерства.....	204
Юлія Соловей	
Інноваційні форми фізичної активності в роботі з дітьми дошкільного віку	207
Микола Байдюк	
Роль рухової активності в житті внутрішньо переміщених осіб похилого віку	210

Напрямок: Гуманітарні науки

Василь Баранець

Ключові аспекти впливу штучного інтелекту на хід дипломатичних переговорів215

Оксана Богуцька

Пережити смерть: Кенгірське повстання – початок розпаду системи концентраційних таборів218

Микола Глібішук

Чи підходять загальноприйняті хронологічні межі Першої світової війни для Центрально-Східної Європи? ...221

Андрій Карабардін

Розвиток української молодіжної науки в еміграції в 20-х роках XX століття
(за матеріалами журналу «Тризуб»)225

Тарас Ковалець

Німецькі війська на півдні України у 1918 – на початку 1919 рр.: війна, мир, допомога, окупація
(на прикладі 415-го піхотного полку Саксонської армії)228

Віталій Калініченко

Свинцеві медальйони та бляшки-накладки з Рідківецького археологічного комплексу VIII-XIII ст.233

Валерія Пилипець

Виклики для археології на сучасному етапі російсько-української війни: трагедія Херсонесу Таврійського238

Денис Позняков

Хотинська кампанія річпосполитсько-османської війни 1620-1621 років:
актуальні наукові проблеми дослідження241

Ярослав Ткачук

До питання про політику російської військової адміністрації
щодо єврейського населення Буковини на початку Першої світової війни246

Mykyta Mahomadov, Olha Bratanych

Learning English dialects through video games250

Юліанна Віщак

Деперсоналізація жінок у жанрі антиутопії: регламентація та відновлення суб'єктності255

Ольга Бешилей

Формування образу українських переселенців в сучасних англомовних онлайн виданнях258

Anna Vykliuk

Terms of proto-germanic Origin in Neuroscience262

Катерина Калинич, Марина Горбатюк

Антропология травмы у репортажі Войцехатохмана «Ти наче камінь їла»264

Анастасія Нікоряк, Наталія Нікоряк

Політично-релігійний дискурс роману «Покора» Мішеля Уельбека267

Альона Тичініна, Артем Гургіш

Розробка методів навчання, що сприяють розвиткові культурної компетенції
на уроках зарубіжної літератури у середній школі272

Наталія Чайковська, Світлана Наместюк

Емодзі як нова форма комунікації в літературі: аналіз роману Евлін Лейн «Emojis in real life»
в контексті цифрової епохи276

Марина Горбатюк

Елементи тревелогу в збірці есеїв «Міста і люди» Йозефа Рота279

Володимир Благий

Соціокультурні аспекти релігійного досвіду в контексті нейротеології281

Сергій Бусигін Соціально-психологічна актуалізація релігійності в умовах військової агресії росії.....	285
Святослав Васкул Соціальна місія християнських церков в умовах російської агресії проти України: релігійний вплив у контексті глобальних і гуманітарних викликів.....	288
Андрій Верстин Аналітичний огляд джерел католицької антропологічної думки доби Середньовіччя	292
Ірина Горохолінська В діалозі з іншим: богослов'я спільнотності Ю. Тішнера	296
Ірина Горохолінська Соціально значущі ініціативи релігійних спільнот на шляху мотивації учнівської молоді до рухової активності (на ґрунті контент аналізу).....	299
Юліян Єнакаке Десекуляризація як концептуальна модель державно-церковних відносин і суспільно-релігійних змін	302
Максим Лакуста Українська греко-католицька церква в контексті еклесіально-політичних стратегій сучасного католицького прозелітизму	306
Анатолій Марчук Роль капеланів у закладах охорони здоров'я України: психологічна та духовна підтримка пацієнтів	310
Михайло Ончуленко Два виміри теорії секуляризації Огюста Конта.....	313
Віталій Палагнюк Перевідкриття волонтаристського дискурсу: риси актуальності.....	316
Мирослава Петрашук Розуміння феноменології у біомедичній етиці: спектр інтерпретацій	319
Антон Попаденко Трагедія в мистецтві як каталізатор самоздійснення особистості	321
Василь Чорний Соціальний, психологічний і духовний потенціал служіння християнських церков України в умовах війни	326

Напрямок: Технічні науки

Валерія Гаука Система обліку заявок щодо внесення змін до ОПП/ОНП.....	330
Назар Назаров Розробка системи моніторингу та планування відновлення.....	333
Катерина Герич, Наталія Ватаманюк Ігрові симуляції, як ефективний метод навчання архітектурному проектуванню	335
Elina Plisetska Engineering solutions for satellite refueling within the framework of On-Orbit maintenance	338
Тарас Ручка Розробка та реалізація прототипу ігрової консолі	341
Євгенія Новак Оптимізація будівельних процесів в умовах сезонних змін: адаптивне планування та технології прогнозування	344

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ «МОВИ НЕНАВИСТІ» В ІНТЕРНЕТІ У ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ ЄВРОПИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Анастасія Лабик

Кафедра Міжнародного права та порівняльного правознавства
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна
E-mail: a.labyk@chnu.edu.ua

АНОТАЦІЯ. У роботі проаналізовано практику Ради Європи та Європейського суду з прав людини щодо «мови ворожнечі» («мови ненависті») або «hate speech» у мережі інтернет. Досліджено визначення та зміст даного поняття через призму актів «м'якого права» РЄ та рішення ЄСПЛ. Розглянуто мову ворожнечі як одну з підстав обмеження права на свободу вираження поглядів та особливості відповідальності засобів масової інформації, адміністраторів вебсайтів чи публічних сторінок у соціальних мережах за розповсюдження мови ненависті третіми особами-користувачами глобальної мережі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: мова ворожнечі, hate speech, обмеження свободи вираження поглядів, практика ЄСПЛ

I. Вступ

На початку другого тисячоліття увесь цивілізований світ зіткнувся з новими викликами, пов'язаними зі стрімким розвитком інформаційних технологій та цифровізацією. Як наслідок – інтернет став практично незамінним інструментом забезпечення права на свободу слова, адже можливість поширювати власні погляди публічно та ще й без особливих затрат отримав кожен, хто має комп'ютер чи смартфон із доступом до мережі. Це дало змогу не тільки ділитися особистими думками, а й впливати на життя суспільства і політику держави. Разом з тим, висвітлення виключно позитивних аспектів свободи слова в інтернеті було б одностороннім та неповним. Попри всі його переваги, онлайн-простір став основою для процвітання кібербулінгу, шахрайства, розповсюдження неправдивої інформації, наклепів та образ, сексуальних домагань, інших порушень, не кажучи вже про спрощення підготовки й організації злочинів, що безпосередньо не пов'язані з кіберпростором. Таким чином, перед правом як соціальним регулятором постало завдання зберегти необхідний баланс між свободою слова та приватними інтересами окремих осіб без невинновданого втручання у жодне з цих прав.

II. Основна частина. Поняття та зміст «hate speech» у Європі

Аналіз практики Європейського суду з прав людини у сфері цифрових прав особи ще раз підтверджує важливу роль принципу еволюційного (динамічного) тлумачення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року [1]. Починаючи від рішення у справі «Tyrer v. the United Kingdom» від 25 квітня 1978 року, Суд неодноразово наголошував на тому, що Конвенція є «живим інструментом та повинна тлумачитись у світлі обставин сьогодення» [2]. Таким чином, більшість традиційних прав та свобод, захищених нею, у практиці ЄСПЛ були наповнені новим змістом, що стало відповіддю на невпинний технічний розвиток та трансформацію класичних суспільних відносин. Зокрема, право на повагу до приватного, сімейного життя, житла та кореспонденції, передбачене статтею 8 Конвенції, було доповнено такими елементами як право на анонімність у мережі, право на забуття, право на захист персональних даних в інтернеті, право не бути об'єктом стеження, право контролювати розповсюдження і використання інформації щодо себе та власних зображень, право на таємницю електронної комунікації тощо [3, с. 56-57]. До нових реалій потрібно було пристосувати також свободу вираження поглядів, тож стаття 10 ЄКПЛ охопила такі аспекти як свобода електронних ЗМІ, блокування (мережі, окремих вебсайтів, вебсторінок чи акаунтів), обмеження доступу користува-

чів, зокрема ув'язнених осіб, до того чи іншого сайту [3, с. 55-56]. У результаті майже десятирічної практики Європейського суду з прав людини із положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод було виведено ще один надзвичайно важливий елемент, цінність якого в умовах збройних конфліктів та безперервних інформаційних воєн складно перебільшити. Цим елементом стала недопустимість поширення так званої «мови ворожнечі» («мови ненависті») або «hate speech» в інтернеті. В умовах всеохопного проникнення глобальної мережі до більшості сфер людського життя даний принцип став одним із важелів, що дозволяють запобігти використанню свободи вираження поглядів на шкоду правам інших осіб. Щодо поняття мови ворожнечі, то єдиного його визначення наразі не існує. По-перше, це зумовлено бідністю нормативно-правового регулювання як на міжнародному рівні, так і в національних законодавствах різних держав. По-друге, визначальним фактором у розумінні даної категорії часто є політика певної організації, що безпосередньо розміщує або контролює розміщення тієї чи іншої інформації на просторах всесвітньої мережі. Так, до прикладу, соціальна мережа «Facebook» визначає мову ворожнечі як агресивні висловлювання, що зазіхають на гідність особи, з огляду на її расу, національність чи етнічне походження. Правила «X» (колишній «Twitter») містять заборону погроз або переслідування користувачів через їхню етнічну приналежність, стать, релігію чи будь-який інший фактор. YouTube накладає цензуру на будь-який вміст, котрий пропагує насильство чи ненависть до певних осіб або груп [4, с. 273].

Звертаючись до джерел нормативного регулювання, відзначимо, що на сьогодні мова ненависті як окрема правова категорія в Європі закріплена в актах «м'якого права», положення яких мають рекомендаційний характер. Разом з тим, це не означає повне ігнорування правопорушень, пов'язаних із розпалюванням ворожнечі на ґрунті приналежності особи до певної групи. У даному контексті мова йде виключно про вербальну агресію, що здійснюється в мережі інтернет. Зокрема, в Україні наразі не існує спеціального положення, яке б передбачало відповідальність за «hate speech», проте таке діяння підпадає під визначення статті 161 Кримінального кодексу, що встановлює кримінальну відповідальність за «розпалювання національної, регіональної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті» [5].

Одним із перших у Європі регіональних актів, присвячених питанню мови ворожнечі та боротьби з нею, стала Рекомендація № R(97)20 Комітету міністрів Ради Європи державам-учасницям з питань «розпалювання ненависті». Документ вмістив основні принципи державної політики країн-учасниць РЄ щодо запобігання порушенням прав національних меншин, мігрантів, вразливих категорій населення, без надмірного втручання у свободу слова. Важливо, що Рекомендація № R(97)20 вперше закріпила власне визначення мови ворожнечі, що охоплює всі форми вираження, які поширюють, підбурюють, пропагують або виправдовують расову ненависть, ксенофобію, антисемітизм або інші форми ненависті, що ґрунтуються на нетерпимості, включаючи: нетерпимість, виражену через агресивний націоналізм і етноцентризм, дискримінацію та ворожість щодо меншин, мігрантів і осіб іммігрантського походження [6]. Очевидно, що в даному положенні особливий акцент було зроблено саме на таких захищених ознаках як раса, національність, етнічне походження, громадянство, оминаючи, разом з тим, питання розпалювання ненависті за ознаками статі, релігії, сексуальної орієнтації, віку тощо [7, с. 126]. Ця прогалина була частково усунута після ухвалення Загальнополітичної Рекомендації № 15 Європейської комісії проти расизму та нетерпимості «Протидія мові ворожнечі» 8 грудня 2015 року. У даному акті було суттєво розширено як форми «hate speech», так і перелік ознак, які підпадають під регулювання відповідних норм. Зокрема, до останнього було включено ознаки «раси», кольору шкіри, походження, національної або етнічної належності, віку, інвалідності, мови, релігії чи вірування, статі, гендеру, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації та інших характеристик або статусу особи [8].

Повертаючись до практики ЄСПЛ, варто вказати на те, що проблема мови ворожнечі в інтернеті у переважній більшості випадків постає у зв'язці зі статтею 10 «Свобода вираження поглядів», значно рідше – зі статтею 14 «Заборона дискримінації» Конвенції. Як було зазначено вище, використання мови ворожнечі засобами масової інформації або іншими користувачами на їхніх вебсайтах, сторінках у соцмережах, форумах тощо, може стати підставою для обмеження свободи слова. При цьому варто враховувати, що такі обмеження завжди мають переслідувати легітимну мету, бути необхідними в демократичному суспільстві та пропорційними до мети, яку потрібно досягти [7, с. 127]. Таким чином, окремі коментарі, дописи чи інші висловлювання в мережі повинні досягти певного рівня агресивності, який дає змогу незалежному спостерігачу зробити висновок про реальний намір їхнього автора викликати ненависть або нетерпимість щодо конкретної особи чи групи осіб. Тут також слід наголосити на одній важливій особливості: використання мови ворожнечі в інтернеті передбачає відповідальність за дії третіх осіб, що є власне правилом, а не винятком із правил. Фактично, публічні особи або засоби масової інформації, які дозволяють іншим користувачам створювати публікації чи залишати коментарі на їхніх вебсайтах або сторінках у соціальних мережах, зобов'язані слідкувати за їх змістом та відповідності законодавству і правилам спільноти.

Уперше «hate speech» стала об'єктом дослідження ЄСПЛ у 2015 році під час розгляду справи «Delfi AS v. Estonia». Заявник – компанія, яка володіє інтернет-порталом новин, – звернулася до Суду зі скаргою на порушення Естонією статті 10 Конвенції, яке полягало у застосуванні санкцій за дії третіх осіб, які не є представниками компанії. Згідно з обставинами справи, у 2006 на відповідному порталі було розміщено статтю, яка стосувалася поромної компанії. Окремі анонімні користувачі залишили під публікацією свої коментарі, які містили образи або погрози на адресу власника поромної компанії. Після скарги останнього національні суди Естонії притягнули заявника до відповідальності за наклеп, зобов'язавши сплатити матеріальне відшкодування. Не погоджуючись із вказаним рішенням, Delfi AS наголошувала на тому, що авторами гнівних висловлювань були не працівники компанії, а звичайні користувачі, які повинні самостійно нести відповідальність за власні дії. Розглядаючи цю справу, ЄСПЛ зазначив, що засоби захисту від погроз, наклепу чи образ насамперед повинні бути ефективними, тобто забезпечувати реальну можливість поскаржитись на відповідні дії та розраховувати на їх припинення і компенсацію у разі обґрунтованості скарги. Зважаючи на те, що значна кількість коментаторів приховали власні імена та іншу інформацію, за якою їх можна було ідентифікувати, обмеження кола осіб, котрих можливо притягнути до відповідальності за мову ворожнечі, виключно авторами висловлювань, становила б суттєву перешкоду для жертви наклепу. Така перешкода є несумісною із поняттям ефективності, оскільки штучно позбавляє особу права на оскарження незаконних дій щодо себе. До того ж, засоби масової інформації володіють значно більшим обсягом інструментів для запобігання мові ненависті, аніж потенційні її жертви, що має наслідком відповідальність за відсутність правил щодо заборони використання агресивних висловлювань, контролю за їх публікацією або несвоєчасне видалення таких коментарів. Таким чином, Суд встановив відсутність порушення статті 10 ЄКПЛ, оскільки компанія-заявник не вжила достатніх заходів щодо запобігання розповсюдженню мови, яка підбурює до насильства [9].

Ще однією справою, яку варто проаналізувати в контексті дослідженої теми, є «Sanchez v. France». Заявника, депутата місцевої ради, було притягнуто до кримінальної відповідальності за розпалювання релігійної ворожнечі щодо осіб, які сповідують іслам. Згідно з фактичним обставинами, під однією з публікацій заявника на його сторінці у соціальній мережі «Facebook» кілька користувачів залишили агресивні коментарі щодо осіб мусульманського віросповідання, які були досить жорстокими і включали образи, погрози та ототожнення всіх

мусульман зі злочинцями. Через деякий час заявник розмістив попередження про необхідність дотримуватись політики спільноти та уникати подібних висловлювань, проте жодних дій щодо попередніх коментарів не вчинив. Посилаючись на рішення у справі «Delfi AS v. Estonia», ЄСПЛ зазначив, що сторінка публічної особи в соціальній мережі у даному випадку має ознаки «форуму, на якому треті особи можуть залишати коментарі», що покладає на власника цієї сторінки зобов'язання щодо контролю за змістом інформації, яку на ній розміщують. При цьому, зважаючи на те, що заявник є публічною особою і до нього прикута значна увага громадськості, ризик розміщення некоректних коментарів зростає, а разом з ним – і обсяг відповідальності заявника. З огляду на це, Суд встановив відсутність порушення статті 10 Конвенції, оскільки п. Санчез не вчинив необхідних дій щодо запобігання поширенню мови ненависті та не видалив оскаржені коментарі, хоч і мав таку можливість [10].

III. Висновки

Підсумовуючи викладене вище, варто відзначити, що мова ворожнечі в інтернеті є складною категорією, що може проявлятися в різноманітних формах та бути спрямованою як проти однієї конкретної особи, так і проти групи осіб, які мають певну спільну ознаку. Наразі існує небагато європейських регіональних актів, які б регулювали безпосередньо дану сферу, при тому, що їх положення мають рекомендаційний характер та не створюють зобов'язань для держав. Разом з тим, поняття «hate speech» у мережі було суттєво розширене та розвинуте завдяки практиці Європейського суду з прав людини, що наповнив його змістом, незважаючи на відсутність спеціальної норми у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Саме Судом було закріплено принцип відповідальності виробника за висловлювання третіх осіб, які провокують нетерпимість чи ненависть, не створюючи при цьому необґрунтованих обмежень свободи вираження поглядів.

IV. Список використаних джерел

- [1] Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини), № 995_004 (1997) (Україна). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
- [2] *Tyler v. the United Kingdom*, Application no. 5856/72 (ECtHR, 25 April 1978). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-57587%22%7D>.
- [3] Сідікова, В. О. (2022). Реалізація та захист прав людини у правовідносинах, що виникають в мережі інтернет (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини). *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, 32, 52-59. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/521/482>.
- [4] Alkomah, F., & Ma, X. (2022). A literature review of textual hate speech detection methods and datasets. *Information*, 13(6), 273-295. Retrieved from <https://www.mdpi.com/2078-2489/13/6/273>.
- [5] Кримінальний кодекс України. Закон України № 2341-III (2001) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1072>.
- [6] Council of Europe (1997). Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on «hate speech». Strasbourg: Council of Europe. Retrieved from <https://search.coe.int/cm?i=0900001680505d5b>.
- [7] Лебедева, Ю. (2021). «Hate speech» в мережі інтернет: практика Європейського суду з прав людини. Роль національного права України в умовах глобалізаційних викликів: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції (ДДУВС, 18.11.2021). С. 126-129. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/8811/1/19.pdf>.
- [8] European Commission against Racism and Intolerance. (2015). ECRI General Policy Recommendation No. 15 on combating hate speech. Strasbourg: Council of Europe. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.15>.
- [9] *Delfi AS v. Estonia*, Application no. 64569/09 (ECtHR, 16 June 2015). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22%3A%22001-155105%22%7D>.
- [10] *Sanchez v. France*, Application no. 45581/15 (ECtHR, 15 May 2023). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=002-14074>.

THE CONCEPT OF «HATE SPEECH» ON THE INTERNET IN THE ACTIVITIES OF THE COUNCIL OF EUROPE AND THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Anastasiia Labyk

ABSTRACT. The author analyzes the practice of the Council of Europe and the European Court of Human Rights regarding «hate speech» on the Internet. The definition and content of this concept are investigated through the prism of the Council of Europe's soft law acts and the ECHR judgments. The author considers hate speech as one of the legitimate purposes of restricting the right to freedom of expression and the specifics of liability of the media, administrators of websites or public pages on social networks for the dissemination of hate speech by third parties using the global network.

KEYWORDS: hate speech, restriction of freedom of expression, ECHR case law

Наукове видання

**«МОЛОДІЖНА НАУКА
ЗАРАДИ МИРУ ТА РОЗВИТКУ»**

Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції

Відповідальний за випуск

Павло Крайній

Дизайн та верстка

Юліанна Віщак

Підписано до друку 24.02.2025. Формат 60х90/16.
Електронне видання. Умов. друк. арк. 20,1. Обл.-вид. арк. 20,5. Зам. 3-002.
Видавництво Чернівецького національного університету
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК №891 від 08.04.2002 р.

ISBN 978-966-423-938-4